

Afganistan’da Haşhaş Üretimini Sonlandırma Politikaların Analizi (Araştırma Projesi Önerisi)

M. Sharih Shiwan, Fahri Yavuz¹

ÖZET

İnsanların hayatına bir tehdit olan haşhaş bütün dünya sağlık sistemleri üzerine büyük bir yük olarak görülmektedir. Dünyada 247 milyon kişi uyuşturucu bağımlılığı bulunmaktadır. Bu rakam içinde yaklaşık 30 milyon kişi uyuşturucu nedeniyle şiddetli bir şekilde ıstırap çekmekte ve yıllık 187 bin kişi hayatını kayıp etmektedir. Başta ABD ve NATO üyeleri olmak üzere dünya ülkeleri bu problemi çözmek amacıyla sağlık sistemleri geliştirerek uyuşturucuya olan talebi azaltma ve üretimi sınırlandırarak arzı azaltma çabalarının içerisindeyler. Afganistan dünya haşhaş piyasasının 1990’lı yıllardan beri egemeni olduğu için 2001’de Taliban’ın yıkılmasıyla NATO ve ABD tarafından haşhaş üretimi sonlandırma politikaları farklı şekillerde uygulanmaya başladı ve hala devam etmektedir. Bu çalışmanın amacı Afganistan’ın Uyuşturucuyla Mücadele Bakanlığı, Köy İşleri Bakanlığı ve Tarım Bakanlığı işbirliği ile uygulanan politikaların amaçları doğrultusunda ne kadar etkili olduğunu ortaya koymaktır. Çok çeşitli kaynaklardan temin edilecek ve araştırmada kullanılacak veriler, 2000’den 2015’e kadar bölgeler bazında haşhaş fiyatı, haşhaş üretim miktarı ve alanı, ilgili ürünlerin fiyatı, dummy olarak uygulanan politikalar ve bölgelerden oluşmaktadır. Öngörülen regresyon modelinde mevcut sonlandırma politikaların ve diğer faktörlerin etkisi tespit edilmeye çalışılacağından bağımlı değişken olarak haşhaşın üretim miktarı ve/veya üretim alanı kullanılacaktır. Yapılan kaynak taramalarından hareket ederek önceki politikaların genelde başarısız olduğu ve haşhaşın üretiminin önceki yılların fiyatına ve bölgenin emniyet şartlarına bağlı olduğu çalışmanın varsayımları olarak belirlenmiştir. Bu varsayımlar analizlerde test edilmeye çalışılacak ve haşhaş üretimini sonlandırma politikalarına yönelik yeni politika eylemleri öngörülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Afganistan, haşhaş üretimi, sonlandırma politikaları

An Analysis on Terminating Policies of Poppy Production in Afghanistan

SUMMARY

Poppy is a threat to human lives, which is seen as a major burden on the whole world's health systems. Globally, 247 million people are addicted to drugs. About 30 million people are violently suffering from drug abuse and 187 thousand deaths are reported annually. The countries such as USA and NATO members, are in the process of reducing supply by limiting its demand and production by developing health systems to solve this problem. Poppy is one of the drugs uses in the world. Since the 1990's, Afghanistan is the world leading producer and supplier of poppy. After the collapse of the Taliban in 2001, NATO and the USA begun to implement poppy production termination policies in different forms and some of these policies are still on going. The aim of this study is to investigate and examine the effectiveness of the policies implemented in Afghanistan within the framework of the Ministry of Counter-Narcotic, Ministry of Rural Affairs and Ministry of Agriculture and livestock. The data that will be collected from different data sources and then used in this study, include regional basic opium price, production and cultivation area, the price of related products implemented policies and zones as dummy variable from 2000 to 2015. Variables such as poppy production or area of poppy cultivation are used as dependent variables in the predicted model to determine the impact of terminating policies and other factors in the sector. The assumption of this study is that most of the policies implemented failed in the direction of their aims and the production of poppy depends mainly on the price of previous years and on the safety conditions of the region. These assumptions will be tested in the analysis and policy implications will be drawn on poppy production termination policies.

Keywords: Afghanistan, poppy production, counter-narcotic policies

¹ Atatürk Üniversitesi Ziraat Fakültesi Tarım Ekonomisi Bölümü, 25240 Erzurum

1. GİRİŞ

Haşhaş bitkisi çoğu insanların hayatına bir tehdit olarak hemen hemen bütün dünyada olan sağlık sistemlerin üzerine en ağır yük olarak görülmektedir. Dünya çapında 20 kişide bir veya 247 milyon kişi en azından bir uyuşturucu maddesi ile bağımlılığı olmaktadır. Son yılların istatistiklerine göre 29,5 milyon insan uyuşturucu kullanmaktan dolayı ciddi bir tehditle karşı karşıya kalmaktadır. Fakat dünya istatistiklerine göre bu rakamın sadece 6'da biri tedavi imkânlarına ulaşabilmektedir (UNODC, 2016). Uyuşturucu kullanmasından dolayı mustarip olan yaklaşık 30 milyon insandan yıllık 187100'ü hayatlarını kayıp etmektedirler. Bununla birlikte HIV'ye maruz olan insanların %50'si uyuşturucu kullananlar arasında olduğu tespit edilmektedir. Bunun çoğunluklu nedeni, uyuşturucu kullanmak amacıyla iğne vs. gibi aletleri ortak olarak kullanmaları olmaktadır (UNODC, 2015). HIV nedeni ile hayatını kayıp eden 1,1 milyon insan üzerinde uyuşturucunun etkisinin 2015 istatistiklere göre en azından %50 olması epey inandırıcı gelmektedir (UNIDS, 2016).

Uyuşturucu tüketimi dünyada olduğu gibi aynı şekilde Afganistan için de büyük bir tehlike olarak görülmektedir. Afganistan'ın toplum nüfusu yaklaşık 36 milyon iken uyuşturucu kullanan sayısı 2,4 milyon olarak tahmin edilmektedir (World Bank 2016). Dünya uyuşturucu kullanma oranı % 5,2 iken, Afganistan'ın uyuşturucu kullanma oranı ise % 12,6 yani dünyanın iki katından daha fazladır (UNODC, 2015). Afganistan sadece uyuşturucu tüketiminden dolayı problemle karşı karşıya olmayıp aynı zamanda haşhaş üretimi bakımından hem kendisi için hem dünya için büyük bir problem olmaktadır. 2001 yılı hariç 1999'dan itibaren bugüne kadar Afganistan dünyanın haşhaş ve eroin piyasasında egemenliğini sürdürmektedir (BROOKINGS, 2016). 2014 ve 2015'te sırasıyla Afganistan'ın tarım topraklarının %5,37 ve % 4,38 haşhaş üretimine tahsis edilmektedir. Afganistan 2014'te 6400 ve 2015'te 3300 mt üreterek sırasıyla dünyanın %85 ve %70 haşhaş üretimini son iki yılda yapmış görünmektedir. Dünyanın ikinci haşhaş üretimini yapan ülkesi Myanmar Afganistan'dan önemli bir farkla yani 2014'te 673 mt ve 2015'te 647 mt üreterek sırasıyla dünyanın % 9 ve %14 haşhaş üretimini yapmaktadır (UNODC, 2015, 2016).

Afganistan'da çok miktarda üretilen uyuşturucu maddeler, hem ülke içi ve hem dünya için büyük bir tehdit olduğu için Taliban'ın çöküşünden sonra 2002'den itibaren Afganistan hükümeti uluslararası toplumun özellikle ABD'nin desteğiyle Uyuşturucuyla Mücadele Bakanlığının yetkisi altında uyuşturucuya karşı mücadele amaçlı politikaları yürütmektedir. Afganistan Uyuşturucuyla Mücadele Bakanlığı (MCN) 2002'de kurulmasıyla beraber Afganistan'ın Tarım Bakanlığı ve Köy İşleri Bakanlığı'yla ortaklaşa uyuşturucuyu sonlandırma amaçlı, Alternatif Geçim Kaynağı, CARD-F, "Food-Zon" ve benzeri farklı politikalar uygulamaktadır (MCN,2016). 2016 SİGAR ofisinin yayınladığı rapora göre sadece ABD'nin 2002'den 2015'e kadar uyuşturucu sonlandırma amaçlı MCN çerçevesinde ve diğer farklı projelerinde harcadığı bütçe 8,4 milyar dolara ulaşmaktadır (SİGAR, 2016). Ayrıca, 2005'ten 2015'e kadar Afganistan İçişleri Bakanlığı Uyuşturucuyla Mücadele Polisi'nden 432 kişi öldürülmüş ve 528 kişi yaralanmıştır. Fakat bunca mali ve insani kayıplara rağmen 2001'de 180 ton üretilen haşhaş, 2014'te 6400'e ve 2015'te 330'a yükselmiş ve Afganistan hala uyuşturucu piyasasında egemenliğini geçmişteki gibi sürdürmektedir (UNODC, 2001-2015).

2002'den itibaren Afganistan'da ABD liderliğinde uyuşturucuyla mücadele çabaları devam etmektedir. Bu çabalar; eradikasyon şekliyle İçişleri Bakanlığın yönetiminde, altyapısal politikaları ile Köy İşleri Bakanlığı yönetiminde, tarımsal girdi destekleme ve alternatif ürün ve geçim politikaları ile Tarım Bakanlığının yönetiminde yürütülmektedir. Bu politikaların hepsi Uyuşturucuyla Mücadele Bakanlığının genel politikaları altına yer almaktadırlar. Bu

çalışmanın kapsamını, ismi geçen her dört bakanlığın yönetiminde yıllar itibariyle uygulanan politikaların analizi oluşturmaktadır.

Yapılan bu çalışmalarda ortak bir sonucu olarak Afganistan’da üretilmekte olan politikaların başarısız olduğunu söylemek mümkündür. Fakat herkes tanımladığı problemin temelinin gereği başarısızlığın kaynağını da farklı bir nedene bağlamaktadır. Çözüm yolu olarak ise de herkes farklı bir çözüm yolu göstermektedir. Ancak emniyet ve kalkınma meselesinin çözülmesini dolaysız veya dolaylı olarak herkesin tarafından önerildiğini söylemek mümkündür. Görüldüğü üzere, yapılan çalışmaların çoğunluğu çok makro düzeyden probleme muhakemeye dayalı olarak yaklaşmışlar. Oysa bu çalışma, elde bulunan zaman serisi verileri kullanarak, daha çok saha bilgilerini dikkate alan ve regresyon analizi ile probleme tüme yaklaşım ile uygulanan haşhaşla mücadele programların analizini amaçlamaktadır.

Afganistan’da 2001’den itibaren haşhaş üretimini sonlandırma amaçlı alternatif geçim, iyi performans takdir etme, tarımsal girdi destekleme, gıda bölgeleri oluşturma, kapsamlı tarımsal ve kırsal kalkınma kolaylıklar programları gibi politikalar uygulanmıştır. Bu çalışmanın amacı, Haşhaşla Mücadele Bakanlığının uyguladığı bu politikaların haşhaş üretiminin sonlandırmasında etkililiğini analiz etmek, sosyo-ekonomik bakımından politikaların başarısızlık veya başarılilik nedenlerini araştırmak ve alternatif politika eylemleri sunmaya çalışmaktır.

Çalışmanın alt amaçları ise;

- Çalışmanın ihtiyacı olan verileri farklı kurumlardan ve yayınlardan toplamak
- Ham verileri hem sektörü yakından tanımak hem de analizlerde kullanmak için işlemek.
- Haşhaşın arz modelini (modellerini) tahmin ederek arz üzerine etkili faktörleri ve politikaları belirlemek
- Mevcut politikaları değerlendirmek ve yeni alternatif politika eylemleri öngörmek

2. LİTERATÜR ÖZETİ

Afganistan’ın haşhaş probleminin kökeni tarihte takip edildiği zaman, Goodhand (2005), sınır meselesinin, Afganistan’ın devlet kurma (devlet yıkma), savaş çıkartma ve haşhaş ekonomisinde kesinlikle önemli bir rolü olduğunu düşünmektedir. 19. Yüzyılda Rus Çarı ve Büyük İngiltere arasındaki bir koridor olarak çizilen şimdiki Afganistan’ın sınırlarının temelinde çatışma olduğu için, bu ülkeyi devamlı siyasi istikrarsızlıklara maruz kalmıştır. Bu makale çatışma, gölge ekonomi ve yasadışı ekonomi aralarındaki güçlü bir bağ olduğundan bahsetmektedir. Buna göre herhangi bir politikanın tasarlanmasında bu ilişkilerin dikkate alınması gerekli olduğunu söylemektedir. Goodhand gibi Chouvy (2011), da yasadışı ekonomi ile Asya’nın tarihi ve jeopolitiği arasındaki bir ilişki olduğunu iddia etmektedir. Yani geçmişteki haşhaş savaşları ve ondan sonra 19. Yüzyılda gerçekleşen soğuk savaş bu coğrafyada yasadışı ekonomisi için uygun bir zemin oluşturmuştur.

Ayrıca, Favre (2005), kapsamlı olarak tarihsel, politik, sosyal ve ekonomik bir analiziyle, Afganistan’ın haşhaş problemini veya genel olarak yasadışı ekonomisinin kökenini ortaya koymaya çalışmaktadır. Ona göre Afganistan’ın ekonomisinin yasadışı bir ekonomiye kayması Sovyet dönemine kadar uzanan bir tarihe sahiptir. Afganistan’ın halkı için savaş bir gelir kaynağı olarak benimsenmekte ve bu gelir çoğunlukla haşhaş ekonomisi gibi yasadışı ekonomilerden elde edilmek zorunda olduğu belirtilmektedir. Faver’in bu konuda haklı olduğunu inkâr etmek doğru değildir. Ancak 40 yıldan fazla devam eden savaşın çoğu zaman

mali dayanağının haşhaş olduğunu söylemek de kesinlikle abartılı ifadedir. Bunun yerine haşhaşın Sovyet döneminde fazla değil de 2002'den sonra terörün bir mali kaynağı olarak savaşta katkısı olduğunu söylemek mümkündür. Brown (2005) bu noktaya vurgu yapmaktadır. Ona göre günümüzün uyuşturucu karşıtı çabaları, uluslararası uyuşturucu ticaretini durdurmak, terörizmle mücadele etmek ve demokrasiyi ilerletmek arasında temel bir sinerji fikrini içermekte olduğunu ifade etmektedir. Dolayısıyla son yıllarda narko-gerilla, narko-terör, narko-fundamentalizm ve narko-hükümet gibi yeni terimlerden söz edildiğini açıklamaktadır.

Afganistan'ın kontrgerilla, demokratik istikrar ve uyuşturucuyla mücadele tedbirleri, uluslararası toplumun ilkelerinin temel taşı haline gelmiştir. Fakat tuhaf olan Brown'ın Afganistan'ın uyuşturucuyla mücadele stratejisi hakkında, uyuşturucu ve Taliban veya El kaide arasındaki ilişkinin biraz bulanık olduğunu söylemesidir. Hâlbuki Taliban ve uyuşturucu arasındaki ilişki fazla da bulanık olmamaktadır. Çünkü Taliban'ın egemenliği altında olan bölgelerin haşhaş üretimin fazla olması Taliban ile uyuşturucu arasındaki ilişkiyi göstermek için yeterli bir kanıt oluşturmaktadır. Blanchar (2009) Taliban dışında, Sovyet karşısında savaşan Mücahit'leri de haşhaş üretimiyle olan ilişkilerinden bahsetmektedir. Üstelik Blanchar yeni hükümetin yolsuzluk yapan yetkililerin hepsi bir şekilde haşhaş ekonomisinde rolleri bulunduğunu açıklamaktadır. Buna ek olarak 1998-2001 yılları arasında ortaya çıkan kuraklıklardan dolayı çiftçilerin maruz kaldığı borçları da 2001'den sonra çiftçileri haşhaş ekimine yönlendirmesine neden olmuştur. Yaptığı bu sosyo-politik analizinin sonucunda, haşhaş ekiminin devamlılığının savaş ağaları, terörizm ve yolsuzlukla yakından alakalı olduğunu ifade etmiştir.

Jalali, (2006) haşhaşı istikrarlı ve iyi hükümetin karşısında bir tehdit olarak görüldüğünü söylemektedir. Jalali'ye göre eroin kaçakçıların Taliban ve El Kaide ile işbirliği içerisinde oldukları için, gittikçe artan konternarkotik programlar ve kaynaklara rağmen haşhaşın %69 arttığı görülmektedir. Blabchar, Jalali ve diğerlerin vurguladığı gibi, Glaze (2007) da yaptığı çalışmada haşhaş probleminin doğasını incelemekte ve büyüyen bu krizin stratejisini analiz etmeye çalışmaktadır. O, Afganistan'ın haşhaş ekonomisinin temelinde iki önemli problem yattığını vurgulamaktadır. Birincisi; kapsamlı yolsuzluk ve çok zayıf kanun egemenliği, ikincisi; haşhaş ticareti ve terör örgütünün arasındaki ilişki olduğunu söylemektedir.

Haşhaş problemin temelini (Faver, 2005; Mansfield, 1999) kalkınma durumuyla ilişkili olduğu kanıtlamaktadırlar. Mansfield Afganistan'da alternatif kalkınma doğrudan haşhaş sınırlandırılmasıyla ilişkili olduğunu söylemiştir. Çünkü hane halkları yüksek getirisi olan haşhaş üretimini terk etmek zorunda kalmışlardır. Üstelik hane halkların haşhaş ekimine olan meyillerini etkileyen faktörlerin çoğu henüz belirlenememekte olduğunu söylemektedir.

Bu araştırma haşhaş üretiminin genel trendini ulusal, bölgesel ve köyler düzeyinde odaklamaktadır. Buna göre alternatif ürünlerin politikaları etkili olabilir, fakat özellikle hane halkları düzeyinde kararları etkileyen faktörleri dikkate almadığımız sürece istenmeyen sonuçlar ortaya çıkabilmektedir. Bunun için Mansfield (2004), çalışmada 2003 ve 2004'teki haşhaş üretiminin artışını bir problem olarak dikkate almış ve yaptığı bir saha çalışması sonucunda, hane halkların haşhaş ekim düzeyini etkileyen faktörleri açıklamaya çalışmıştır. Buna göre önceki senelerde yapılan eradikasyondan kaynaklanan birikmiş borçlar ve diğer taraftan kredi imkânlarının olmamasından dolayı çiftçilerin eradikasyon endişeleri olmasına rağmen haşhaş üretimini devam ettirmişler. Buna ek olarak çiftçilerin buğday fiyatının değişmemesinden emin oldukları için çoğunlukla haşhaş üretime yönelmektedirler. Mansfield ve diğer araştırmacıların da belirttiği gibi 2001-2005 yılları arasında buğdayın

fiyatının değişmemesi ve hatta düşmesi haşhaş üretimi üzerine pozitif yönde etkilediği söylenebilmektedir.

Ayrıca Macdonald ve Mansfield (2001), haklı olarak, uzun süreli savaşlardan kaynaklanan yoksulluk, felaket ve diğer taraftan halkın %80'inin gelirinin tarıma dayalı olmasını bir problem olarak haşhaşın üretilmesiyle alakalı olduğunu ifade etmektedirler. Bu yüzden de haşhaşın geçim stratejisinde çok önemli bir yere sahip olduğunu ifade etmişlerdir. Yapılan anket çalışmanın sonucuna göre, Afganistan'da haşhaş üretimi diğer kaynak ülkeler gibi bir üretim biçimi olarak benimsenmekte ve sırf yüksek getirisi olduğu için üretilmemektedir. Bunun için önemli bir sosyo-ekonomik analizinin gerekli olduğunu ve kısa dönemde haşhaşın sonlandırılması mümkün olmayacağından söz etmektedirler. Fakat Afganistan'daki haşhaş üretimin tarihine ve özellikle haşhaş üretiminin fiyata karşı gösterdiği duyarlılığına bakıldığında zaman bu sonucun gerçeğe pek yakın olmadığı söylenebilmektedir. Çünkü birinci; haşhaş Afganistan'da tamamen geleneksel bir üretim biçimi olarak benimsenecek kadar eski bir tarihe sahip değildir ve ikincisi; fiyatın esnekliğine bağlı üretimi yapılmaktadır ki Bagley (2004), çalışmasında haşhaşın fiyata karşı gösterdiği tepkiyi dolaylı olarak açıklamaktadır. O, haşhaş ekonomisi ve savaş sonrası hükümet otoritesi arasındaki ilişkiyi incelemekte ve bir tarihi-siyasi değerlendirme yapmaktadır.

Sonuç olarak, BM'nin 2001'den sonra yaptığı çok miktarda buğday yardımları haşhaşın rakip ürünü olan buğdayın fiyatını düşürdüğü ve aynı zamanda ABD ve Pakistan'ı, dolaylı olarak Afganistan'daki afyon ekonomisini teröre karşı savaşta bölgesel savaş ağalarına maddi destek ve silah sağlayarak, haşhaş üretiminin artışına desteklediklerini söylemektedir. Bu yıllar içerisinde buğday fiyatının düşmesi Bagley dışında başka araştırmacıların tarafından haşhaş ekiminin üzerine etkili olduğu ifade edilmiştir. Ancak sonraki yıllarda buğday fiyatının artışına karşı haşhaş üretiminin fazla tepki göstermediği görülmektedir. Bunun nedeni haşhaşın fiyatı buğday fiyatından daha hızlı artış gösterdiği olabilmektedir. Aslında bir yandan haşhaş fiyatındaki artış, diğer yandan 2001'den sonra Taliban'ın haşhaş üretimini destekledikleri ve hükümetin yolsuz yöneticileri haşhaş problemini daha çözülmez ve şiddetli bir hale getirdiler.

Uygulanan politikaların incelenmesine gelince, Glaze (2007), üç açıdan uyuşturucu karşıtı stratejinin problemli olduğunu söylenmektedir. Birincisi; güvenli bir çevre olmaması, ikincisi; eradikasyon operasyonlarının ters etkili olması, üçüncüsü; bütün stratejinin doğru ve öncelikli bir şekilde ele alınmamasıdır. Bu çalışma ABD'nin uyuşturucuya karşı stratejisini başarısız değerlendirmekte ve çözüm yolu olarak öncelikli emniyet, kanun egemenliği ve uzun dönem geçim alternatifini sırasıyla önemli olduğunu söylemektedir. Glaze'in biraz temas ettiği gibi Mercille (2011) de haşhaşla mücadele politikalarının başarısızlığından söz etmekte ve hatta ABD ve NATO'nun politikalarını eleştirmektedir. Mercille, ABD ve NATO Afganistan'da haşhaş karşı gerçek bir savaş politikasını takip etmediklerini ifade etmektedir. Ona göre, Taliban'ın haşhaş ticaretindeki payının olduğundan fazla büyük gösterildiği, ABD ve NATO'nun büyük haşhaş ticaretinin öğelerini savunması ve alkol firmalarının desteklemelerinden dolayı ABD'nin bu savaşta sadık olmadığını göstermektedir. Mercille, ABD'nin Uyuşturucuya karşı mücadeleyi, teröre karşı savaş, insan ve kadın haklarının savunmasını Afganistan'a müdahale etmek için bir gerekçe olarak kullanmaktadır diye iddia etmektedir. Ona göre eroin kaçakçıları sadece Taliban'a destekliyor ise tutuklanır eğer devleti destekleyecek ise tutuklanmaz ki bu ABD'nin gerçekten haşhaşla mücadele etmediğini göstermektedir. Ona göre, Pentagon haşhaşın eradikasyonunu halkı hükümetten

uzaklaştıracığı endişesiyle sınırlandırmasını şiddetle eleştirmektedir. Fakat bu konuda Mercille'den ziyade Pentagon'un haklı olduğu söylenebilmektedir. Çünkü bir taraftan Taliban'ın haşhaş üretimini savunması, diğer taraftan hükümetin halkın gelir kaynağı olan haşhaşı yok etmesi ister istemez halkın Taliban'a desteklemelerini ve devlete karşı olmalarını sağlamaktadır.

Mercille'le beraber Chouvy (2011) de ABD'nin liderliğiyle sürdürülen dünyadaki haşhaş savaşını hem tüketim hem üretim düzeyde başarısız değerlendirmektedir. O yüzden Afganistan veya savaştan yeni çıkmış olan benzer ülkelerde haşhaş üretimi yoksulluk ve güvensizliğin bir sonucu olarak ortaya çıktığını düşünmektedir. Buna bir kanıt olarak haşhaş üretiminin, buğday üretimiyle tersi bir eğilim gösterdiğini söylemektedir. Ancak elde bulunan verilere göre (Tarım Bakanlığı, FAO ve UNODC verileri) buğday üretiminin haşhaş üretimiyle önemli derecede duyarlılık göstermesi görülmemektedir. Ancak tamamen alakasız olduğunu da söylemek mümkün olmamaktadır. Chouvy, başkaları gibi öneri olarak, birinci derecede önemli olan barış ve peşinden ekonomik kalkınmaya odaklanması gerektiğini söylemektedir. ABD'nin izlediği en hatalı politikanın eradikasyon politikası söylenmektedir. Bu yüzden Hancock (2012), çalışmasında, Afganistan'ın uyuşturucuyla karşı izlediği politikaların uğradığı başarısızlığı bir problem olarak ele alıp incelemektedir. Hancock, 2002'den 2009'a kadar uygulanan eradikasyon şeklinde politikaları eleştirmektedir. O, bu konuda haklıdır. Çünkü önemli bir gelir kaynakları olan haşhaşın hükümet tarafından yok edildiği için, çiftçiler hükümet yerine, haşhaş üretimini destekleyen Taliban'a meyil gösterdiler. 2009'dan sonra uygulanan kalkınmaya yönelik politikaları da haklı olarak, bütçeyi küçük ve geçici projelerde harcadıkları için eleştirmektedir. Ayrıca çoğu araştırmancılardan farklı olarak haşhaş ile istikrarsızlık arasında ilişki varsa da haşhaş istikrarsızlığın nedeni olmadığı gibi bir sonuca ulaşmaktadır.

Buna ek olarak, Greendfield ve Paoli (2012), kendi çalışmalarında tamamen uygulanmakta olan arz odaklı uyuşturucuyla mücadele politikasının başarısızlık dışında, istenmeyen sonuçlara da yol açtığını belirlemektedir. Talebi küçültmeden gerçekleşen herhangi bir arz azaltıcı politikaların devamlı bir sonuca ulaşmamaktadır. Onlar, Arz odaklı ve arz azaltma odaklı yaklaşımları arasındaki fark olduğunu söylemektedirler. Zarar odaklı yaklaşım sadece arz azaltma bakımından değil, refah arttırmak bakımından da önemli olduğunu söylemektedirler. Bu yüzden zarar azaltma odaklı mücadele yaklaşımının uygulanması gerektiğini önermektedirler.

Mansfield (2001), çalışmasında, 1999 çalışmasında uygulanmasını önerdiği alternatif kalkınmanın başarısızlığını bir problem olarak ele almıştır. Bu makale alternatif kalkınma hane halkların geçiminin stratejisinde önemli bir rolü olduğunu ancak haşhaş ekiminin üzerindeki etkisi çok olmadığını vurgulamaktadır. Bunun nedeni olarak problem belirleme, proje tasarımı ve uygulamasında, geçim fırsatları geliştiren gereken kurum ve politika çerçevesinin bulunmamasını söylüyor. Taliban'ın yaptığı yasak haşhaş önemli derecede azaltmışsa da bunun gibi politikalar geçici olmaktadır. Çünkü halkın yaşam standartlarını iyileştirmeden savaş hasarlarını yeniden inşa edebilen halkın önemli kaynağı olan haşhaş yok etmek doğru bir politika değildir. Mansfield'e göre ekonomik büyüme, diğer iyi yaşam fırsatları sağlama ve kısacası altyapısal politikaların izlenmesi haşhaş üretiminin sonlandırmasında önemli bir role sahip olmaktadır. Görüldüğü gibi Mansfield'in 1999 çalışmasında önemli olarak vurguladığı alternatif ürün politikası, bu çalışmada yerini

altyapısal politikalara bırakmaktadır. Çünkü gerçek anlamda altyapısal politikaları olmadan alternatif ürün politikası uzun süreli bir çözüm yolu oluşturmamaktadır.

Bu çalışmalarla birlikte Felbab-Brown (2016), yaptığı kapsamlı çalışmasında, Afganistan'ın haşhaş problemini analiz etmektedir. Brown'nun bu çalışmasının sonucu, başkalar gibi uyuşturucuyla mücadele politikalarını başarısız olarak değerlendirmektedir. O, şimdiki göze gelen haşhaş ekiminin azalışları, piyasanın yapısı ve doğasından kaynaklandığını ve sürdürebilir bir durum olmadığını söylemektedir. Yasadışı uyuşturucu ekonomisinin yapısal sürücüleri, güvensizlik, siyasi mücadeleler ve ekonomik alternatiflerin olmaması önümüzdeki yıllar için de kolaylıkla üstesinden gelinemeyeceğine inanmaktadır. Ayrıca Alternatif kalkınma tasarımı çok eksiktir. Çünkü nadiren haşhaşa bağlı-gelirli halka sürdürebilir gelir sağlamaktadır. Brown'a göre çoğu zaman hükümet tarafından toplumun fakir kısmına getirilen yasaklamalar Taliban için kapsamlı siyasi sermaye üretmektedir (Siyasi sermayeden kasıt siyasi destek olmaktadır). Buna ek olarak hükümetin yüksek kamu kurumlarda çalışan fakat kaçakçılık yapanlarını sorgulamak yerine hane halkların stoklarını yok etmeye çalışmaları da halkın hükümetten uzaklaştırılmasına ve Taliban tarafını tutmalarına neden olmuştur.

Haşhaşla mücadele politikaların başarısızlığa uğradığı fark edildikten sonra araştırmacılar bir çarenin peşinde düşmüşler. Bu çabalar sonucu, Farrel ve Thorne (2005), ortak olarak yaptığı çalışmalarında, Taliban'ın 2001'de getirdiği yasağı haşhaşı %65 azalttığını söylemektedirler. Onlar, makalelerinde Afganistan'ın haşhaş üretiminin düşüşünde 2000 ve 2001 arasında ortaya çıkan kötü hava durumların etkili olduğu kanısını reddedip bu önemli düşüşte Taliban'ın getirdiği yasağın payının daha fazla olduğunu söylemektedirler. Yazarlar bu makalelerinde Taliban'ın uyguladığı yasağın benzersiz ve en iyi bir haşhaş sonlandırma programı olduğunu sonuç olarak ortaya koyarlar. Aslında dolaylı olarak yazarlar başkaları gibi kanun egemenliğini tek bir çare olarak görmektedirler. Fakat Taliban'ın getirdiği yasağın sonuçları ve bundan nasıl bir ders alabileceğimizle ilgili doğrudan önerilerde bulunmamaktadırlar. Jelsma (2005), da çalışmasında, Taliban'ın getirmiş olduğu yasaklardan alınabilecek dersi incelemektedir. Bu makalede, Taliban'ın yasağı hakkında Farrel ve Thorne'nin ihmal ettiği önemli bir nokta yani Taliban'ın uyguladığı o kapsamlı yasağın sosyal sonuçları ele alınmaktadır. Jelsma'nın araştırmalarına göre Taliban'ın getirdiği yasaktan kaynaklı çiftçiler üzerine biriken borçları sonucunda Afganistan'ın güney tarafında kimi çiftçilerin kendi genç kızlarını bile satmak zorunda kalmıştır. Dolayısıyla haklı olarak böyle yasaklamaların sırf haşhaş üretiminin azalttığını değil, bununla birlikte diğer sosyal yan etkilerini de dikkate alınması gerektiğini söylemektedir.

Ayrıca haşhaşın yasallaştırılması da bir alternatif çözüm olarak araştırmacılar tarafından tartışılmaktadır. Mesela; Kamminga (2008), "The Political History of Turkey's Opium Licensing System for the Production of Medicines" başlıklı çalışmasında Afganistan'ın haşhaşıyla mücadele başarılılığını bir problem olarak ele almamaktadır. O, Afganistan'ın 34 şehrinde yayınlanan haşhaş üretiminin eradikasyon yolu ile sonlandırmak mümkün olmadığını söylemektedir. O yüzden bir öneri olarak Türkiye örneğini sunmaktadır. Türkiye'nin 1960'taki durumu Afganistan gibidir, fakat ABD ve diğer dünya ülkelerin müzakerelerin sonucu Türkiye'nin haşhaş üretimi için lisans verilmiştir. Böylece bir yasadışı haşhaş üretiminden bir yasal haşhaş üretimine geçti. Ona göre bu durum Afganistan için de geçerli olduğundan dolayı Türkiye örneğinden Afganistan önemli bir ders alabilmektedir. Fakat bu görüşe çok eleştiri olmuştur. Nitekim aynı yılda yayınlanan Chouvy (2008), kendi

makalesinde, haşhaşın lisansa edilip edilmemesi hakkında, İlk olarak savaş, yoksulluk ve siyasi yetersizliklerin çok sayıda uyuşturucuya karşı çabalara rağmen Afganistan'ı uyuşturucu üretimine kaydırıldığına inandığı için, ülkeyi belli bir düzeyde kalkındırmadan önce yapılan herhangi yasaklama müdahalelerinin karşı etkisinin olduğunu söylemektedir. Fakat özel olarak 2005'te ortaya çıkan haşhaşın lisanslama önerisini Afganistan'ın kalkınmasında etkili olamayacağını düşünmektedir. Çünkü Afganistan'ın 450\$/kg olan üretilen ve satılan yasadışı morfin fiyatı 56\$/kg olan Avustralya ve 159,77\$/kg olan Hindistan'ın yasal morfin fiyatıyla rekabet edememektedir. Chouvy mantıklı olarak şunu soruyor: eğer düşük fiyat nedeniyle alternatif ürünlerin yasadışı haşhaşa karşı rekabet edemediyse, yasal haşhaş nasıl rekabet edebilir? Dolayısıyla haşhaş üretiminin kökünde yoksulluk, istikrarsızlık ve yolsuzluk olduğu için Chouvy, önce Afganistan'ın tarımsal sistemin eksikliklerinin giderilmesi ve sonra haşhaşa yasaklamalar getirilmesi etkili ve mümkün olduğunu söylemektedir.

(Mansfield 1999; Favre, 2005; Jalali, 2006), Chouvy'nin temas ettiği gibi yasadışı ekonominin halkın önemli kısmının hayat vasıtaları dayanağı olduğu için yasal bir alternatif ekonomi oluşturmadan bu gelir kaynağı yoksul halkın elinden alınması mümkün olmadığını söylemektedirler. Bunun için kanun egemenliği ve alternatif ekonomisi bu işin yalnız çözüm yolu olduğunu düşünmektedirler. Brown (2005), da Faver ve diğerleri gibi uyuşturucuyla etkin bir mücadele stratejisinin uygulaması için emniyet ve iyi hükümetin rolünü daha çok önemli olduğunu düşünmektedir. Aslında Blanchar (2009) da savaş ağaları ve Taliban'ın rolüne vurgulayarak bir nevi haşhaş problemini emniyetle alakalı olduğunu ifade etmektedir. Bunlardan biraz farklı olarak, Hancock, öneri olarak, kadınların eğitimi, çiftçilere mikro borçların sağlanması ve ABD'nin kendisi satın alarak önerilen alternatif ürünlerin fiyatını yükseltmek gibi politikalara odaklanması gerektiğini söylemektedir. Aslında Hancock'ın son tavsiyesi alternatif ürün programından genellikle ihmal edilmiştir. Ancak bu oldukça önemli bir öneridir. Çünkü eğer çiftçilerin haşhaş yerine başka bir ürün ekmeleri isteniyor ise, istenen ürün fiyat bakımından haşhaşla rekabet edebilecek konumunda olmalıdır. Son yıllarda yüksek fiyatı olan safran haşhaşın bir alternatifi olarak öne sürülmüştür. Ancak ekolojik şartları bakımından safran Afganistan'ın her bölgesinde yetişmesi uygun değildir. Felbab-Brown (2016), yaptığı kapsamlı çalışmada, öneri olarak, Afganistan'ın uyuşturucuyla karşı mücadele politikaların akıllıca, iyi sonuçlu ve önceliklendirilmiş olmalı, engelleme operasyonları ağırlıklı olarak uluslararası terörist gruplar, Taliban ve şiddetli yıkıcı güç görevlileri gibi en tehlikeli aktörleri hedef almalıdır. Bununla birlikte alternatif geçim kaynakların genel ekonomik sermaye ve beşeri çabalarıyla uyumlu hale gelmesi ve kırsal ekonomisinin yeniden kalkındırması ve tarım dışı fırsatların yaratmasını içermesi gerektiğini söylemektedir.

Yavuz (2003), kendi çalışmada, üretim kotası ve URA koşullarının Türkiye'nin şeker sektörü üzerine etkilerini analizi etmektedir. Bu çalışmada kullanılmış olan veriler 1980 – 2000 yılları arası 21 yıla ait zaman serisi şeklinde olmaktadır. Şeker pancarı için arz ve talep denklemleri lineer modeli olarak tahmin edilmekte ve klasik refah analizine göre URA koşulları ve üretim kota politikasının etkisi ölçülmektedir. Arzı etkileyen faktörleri olarak arz denkleminde şeker pancarının fiyatı, verimlilik, buğday fiyatı, motorin fiyatı, gübre fiyatı, çiftçi sayısı ve talebi etkileyen faktörler olarak talep denkleminde şeker pancarının fiyatı, gelir ve nüfus yer almaktadır. Analizin sonucunda üretim kota politikasının yurt için üretimini azaltacağı fakat yurt için tüketimi değişmeyeceği ve buna karşılık serbest ticaretin destekleme yükünü kaldırarak sosyal rantını arttıracığı görülmektedir. Ürünün fiyatı ve rakip ürünlerin fiyatı bu çalışmada arzı etkileyen faktörleri olarak yer aldığı gibi bizim çalışmamızda da arzı

etkileyen faktörler olarak yer almaktadır. Yavuz vd (2002), “Türkiye Sığırcılık Sektöründe Islah ve Destekleme Politikalarının Etkinliği üzerine Bir Araştırma” adlı çalışmalarında Türkiye’nin sığırcılık sektöründe ıslah ve destekleme politikalarının etkinliği üzerine bir analiz yapmaktadırlar. Bu çalışmada kullanılmış olan veriler 1960 – 2000 dönemine ait zaman serisi şeklinde olmaktadır. Veriler yıllar itibariyle kültür ırkı ve melez sığırların toplam sığır sayısına oranları, toplam süt ve et üretimleri, sığır başına süt verimleri, sığır başına karkas ağırlıkları, et ve süt fiyatları ve yem fiyatları içermektedir. Bu analizde süt ve et teşvik primi ve damızlık sığır ithalat politikalarını temsil eden dummy değişkenler kullanılmaktadır. Bu çalışmanın sonucu olarak sığır popülasyonunun genetik ıslah çalışmalarının gerek kültür ırk sığır popülasyonunda gerekse kültür ırkıyla yapılan melezleme çalışmalarını ile elde edilen melez sığır popülasyonunda sayısal olarak önemli bir gelişme sağladığı görülmektedir. Bu çalışmada olduğu gibi bizim çalışmamızda da yıllar itibariyle yapılan bazı hükümet politikaların dummy değişken şeklinde kullanılmaktadır.

Lobell (2011), “Climate Trends and Global Crop Production Since 1980” bu makalede iklim değişikliklerin dünyanın gelecek gıda kullanılabilirliği üzerindeki etkisi incelenmektedir. Bu makalenin bulgularına göre yağış ve sıcaklık buğday, mısır, pirinç ve soya fasulye ile pozitif bir eğilim gösterdiği görülmektedir. Bu yüzden son on yılların iklim değişiklikleri mısır, soya fasulye, buğday ve pirinç üzerindeki etkisi eksi yönde olduğu görülmektedir. Görüldüğü gibi iklim dünyanın tarımsal ürünlerin üretimi üzerinde çok etkili bir faktör olduğu için bizim çalışmamızda da bu faktörün etkisi dikkate alınmıştır.

Rosegrant vd. (2008), “International Model for Policy Analysis of Agricultural Commodities and Trade (IMPACT): Model Description” başlıklı makalelerinde gıda denklemlerin sistemi, küresel gıda talebi, arz, ticaret, gelir ve nüfus için temel alternatif senaryoları ve ayrıca bunları analiz etmek için bir yöntem sunmaktadırlar. Rosegrant ve arkadaşlarına göre her bir ülke veya bölgesel alt-modelde, tarımsal ürünler için arz, talep ve fiyatlar ticaret yoluyla belirlenmektedir. Arz ve talep fonksiyonları, üretim ve tüketimin esasına yaklaşmak için arz ve talep elastikiyetlerini içermektedirler.

Onlara göre yurt içi üretimi, üretim alanı ve verimliliğin bir fonksiyonu olmaktadır. Hasat alanı ürünün kendi fiyatı, rakip ürünlerin fiyatı, su ve diğer dışsal (fiyat dışı) etkenlere bağlı olmakta ve verimlilik ise sermaye ve işgücünün fiyatı, su ve diğer dışsal etkenlerin bir fonksiyonu olmaktadır. Bizim çalışmamız da arz odaklı ve dolayısıyla üretim odaklı bir çalışma olduğu için, bağımlı değişken olarak üretimi alanı ve üretimi alanını etkileyen fiyat, verimlilik, rakip ürünlerin fiyatı gibi faktörler, bağımsız değişkenler olarak dikkate alınmaktadır.

Şimdiye kadar yapılan çalışmalar, haşhaşla mücadele politikalarını makro düzeyde muhakemeye dayalı olarak incelemekte ve bir bütün olarak haşhaşla mücadele yatırımları ve programlarının doğru veya yanlış yolda olduğunu tümünden gelim yaklaşımlarıyla değerlendirmektedirler. Bu çalışma ise, haşhaş sektörü ile ilgili son 16 yılın elde edilebilecek zaman serisi verilerini kullanarak, politika değişkenlerini de içeren arz modellerini tahmin edecek ve tahmin edilecek bu modeller üzerinden politika çıkarımları yapacaktır. Ayrıca genellikle önceki çalışmalar ya anket ve gözlem şeklinde saha çalışmalarını ya da tamamen teorik çalışmaları şeklindedir. Bu çalışma ise haşhaşla ilgili ulaşılabilecek bütün makro verileri ülke ve bölge bazında, farklı kurumlardan toplayıp Afganistan’ın ve en önemlisi bu verileri bölgelere göre de temin ederek, haşhaşın arz modelini/modellerini ve bu modeli yer alan politika değişkenlerinin etkileri tespit etmeye çalışılmaktadır. Dolayısıyla politikaların

etkililiğine göre en iyi politikaların önceliklendirmesinde yol gösteren bir çalışma olacağı öngörülmektedir. Gerek çok farklı kaynaklardan derlenerek oluşturulacak veri seti, gerekse bu veriler kullanılarak tahmin edilecek politika değişkenlerini içeren modeller ve modeller kullanılarak yapılacak politika analizleri çalışmanın özgünlüğünü göstermektedir

3. MATERYAL VE YÖNTEM

Materyal

Çalışmada hem sektörün tanımlanmasında hem de model tahminlerinin yapılmasında kullanılacak veriler UNODC (Birleşik Milletlerin Suç ve Uyuşturucu Ofisi), FAO ve Dünya Bankası gibi kurumların resmi internet sitesinden ve Afganistan'ın Tarım Bakanlığı ve Uyuşturucuyla mücadele Bakanlığın resmi sitelerinden ve yüz yüze mülakatla özel veri tabanlarından elde edilmeye çalışılacaktır. Haşhaşın fiyatı, üretim miktarı, üretim alanı ve eradikasyon alanları UNODC resmi sitesi, ilgili ürünlerin fiyatları FAO ve Tarım Bakanlığın sitesi, indeksler Dünya Bankası ve Afganistan'ın Merkez Bankası ve yıllara göre politikalar Uyuşturucuyla Mücadele Bakanlığın özel veri tabanından elde edilecektir. Yapılan ön çalışmalar sonucu bu verilerin bir kısmı temin edilmiş, proje sırasında eksikler son 16 yıllık zaman serisi verileri olarak tamamlanacak ve kullanıma hazır hale getirmek için işlenecektir.

Yöntem

Analizler, haşhaş sektörü temsil eden arz modelinin/modellerinin OLS regresyon analizi tahmin edilmesini kapsamaktadır. Arz modelinin sol tarafında yani bağımlı değişken olarak haşhaş üretimi ve/veya üretim alanı olacaktır. Modelin sağ tarafında yani bağımsız değişken olarak, haşhaş fiyatı, buğday fiyatı, pirinç fiyatı, yağış miktarı sürekli değişkenler olarak yer alacaktır. Tarımsal Girdi Destekleme Programı, Taliban'ın Getirdiği Sınırlandırma, Alternatif Geçim Program, İyi Performansı Takdir Etme, Kandahar Bölge Gıda Programı, Hilmand Bölge Gıda Programı, Kapsamlı Tarımsal ve Kırsal Kalkınma, Kuzey Doğu Bölgesi, Kuzey Bölgesi, Batı Bölgesi, Güney Bölgesi, Merkez Bölgesi ve Doğu Bölgesi kukla (dummy) ve bağımsız değişkenler olarak modelin sağında bulunacaktır. Öngörülen arz modelinin tanımlaması aşağıdaki gibidir.

Öngörülen Model:

$$HUA = H\$ + W\$ + R\$ + YAG + TGDP + +TAL + AGP + IPTEP + KZ + HZ + KYKKKP + D1 + D2 + D3 + D4 + D5 + D6$$

Burada;

HÜA:	Haşhaş üretim alanı (hektar)
H\$:	Haşhaş Fiyatı (ABD dolar)
W\$:	Buğday Fiyatı (ABD dolar)
R\$:	Prinç Fiyatı (ABD dolar)
YAG:	Ortalama Yağış Miktarı (mm)
TGDP:	Tarımsal Girdi Destekleme Programı (dummy; var=1 yok=0)
TAL:	Talibanın Getirdiği Sınırlandırma (dummy; var=1 yok=0)
AGP:	Alternatif Geçim Program (dummy; var=1 yok=0)
IPTEP:	İyi Performansı Takdir Etme (dummy; var=1 yok=0)
KZ:	Kandhar bölge gıda programı (dummy; var=1 yok=0)
HZ:	Hilmand bölge gıda programı (dummy; var=1 yok=0)
KTKKKP:	Kapsamlı Tarımsal ve Kırsal Kalkınma Programı (dummy; var=1 yok=0)
D1:	Kuzey Doğu Bölgesi (dummy; bölge=1 bölge değil=0)

- D2: Kuzey Bölgesi (dummy; bölge=1 bölge değil=0)
D3: Batı Bölgesi (dummy; bölge=1 bölge değil=0)
D4: Güney Bölgesi (dummy; bölge=1 bölge değil=0)
D5: Merkez Bölgesi (dummy; bölge=1 bölge değil=0)
D6: Doğu Bölgesi (dummy; bölge=1 bölge değil=0)

Modelin tahminleri, LIMDEP Ekonometrik yazılımı ile yapılacaktır. En doğru arz modellerini tahmini için üretim alanı ve/veya gerekir ise üretim miktarı bağımlı değişken alternatifleri olarak kullanılacağı gibi, ekonomik teorinin arz kuramları çerçevesinde değişkenlerin modeldeki önemliliğine göre değişkenler ilave edilip çıkarılarak modelin en iyi ekonometrik göstergeleri sağlanmaya çalışılacaktır. Ayrıca zaman serseri verileri kullanması nedeniyle oluşacak tahmin problemlerini görebilmek ve tedbir alabilmek için istikrar, durağanlık ve otokorelasyon testi yapılarak tahmin problemleri bertaraf edilmeye çalışılacaktır.

Politika analizleri, ise tahmin edilen arz modelindeki üretim miktarını/alanını belirleyen sürekli değişkenlerin ve politika değişkeni olarak kullanılan dummy (kukla) kesikli değişkenlerinin etki yönü, istatistiki olarak önemlilikleri ve büyüklüklerinden çıkarımlar şeklinde olacaktır. Bu çıkarımlardan ise alternatif politika önerileri üretilecektir.

4. VARSAYIMLAR, SORULAR VE HİPOTEZLER

Varsayımlar

- Haşhaş üretimi çiftçi gelirinde vazgeçilmez bir yere sahiptir
- Haşhaş üretiminin sonlandırılmasını ulusal ve uluslararası güç odakları engellemektedir.

Sorular

- Afgan çiftçisi haşhaş üretiminden vazgeçebilir mi?
- Mevcut politikalar neden haşhaş üretimini sonlandıramadı?
- Haşhaş üretiminin yerine en az onun kadar ikame edilebilir bir tarımsal ürün önerilebilir mi?
- Haşhaş üretimini sonlandıracak alternatif bir politika üretilebilir mi?

Hipotezler

- Haşhaş yerine ikame edilecek ürünler karlı olabilecek ürünler vardır.
- Haşhaş üretimini sonlandıracak politikalar, zorluklarına rağmen üretilebilir.

5. ÇALIŞMA TAKVİMİ

Araştırma projesi, literatürü geliştirme, verilerin derlenmesi, model tahminlerinin yapılması, politika senaryolar ve politika analizlerinin yapılması ve raporun yazılması iş paketlerinin 12 ayda tamamlanması planlanmaktadır ve aşağıdaki matriste verilmiştir.

İP No	İş Paketi Adı/Tanımı	AYLAR											
		1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
1	Literatürü Geliştirme												
2	Verilerin derlenmesi												
3	Model tahminlerinin yapılması												
4	Politika senaryolar ve politika analizlerinin yapılması												
5	Raporun yazılması												

6. BÜTÇE

Araştırma projesinin tamamlanması için makine teçhizat, sarf malzemesi, seyahat, bursiyer için tablodaki finansal kaynağa ihtiyaç duyulacaktır. Makine ve teçhizat alımının detayları da tabloda vermektedir.

Genel Bütçe Tablosu

Makine Teçhizat	Sarf Malzemesi	Hizmet Alımı	Seyahat	Bursiyer	Yardımcı Personel	TOPLAM
7465 TL	2650 TL	---	500 TL	13200 TL	---	23815 TL

Alınması Önerilen Makine – Teçhizat

Adı / Modeli	Alım Türü	Kullanım Gerekçesi	Bedeli (TL)
Bilgisayar / (1 adet)	☒ Yurt içi ☐ Yurt dışı	Veri işleme ve modelin tahmini	4500 TL
LIMDEP 11 Yazılımı	☐ Yurt içi ☒ Yurt dışı	Ekonometrik analizler yani arz modelinin tahmini testlerin yapılması için	2965 TL (795 \$)

Alınması Önerilen Sarf Malzemesi

Adı	Alım Türü	Kullanım Gerekçesi	Bedeli (TL)
Toner/ Epson Aculaser Cx11NF (4 adet)	☒ Yurt içi ☐ Yurt dışı	Analiz ve programın çıktı alınması	4*550 = 2200 TL
Muhtelif kırtasiye	☒ Yurt içi ☐ Yurt dışı	Yayın ve veri değerlendirme	450TL

KAYNAKLAR

Anonim, CSO. 2016 <http://www.cso.gov.af/fa/page/demography-and-socile-statistics/demograph-statistics/3897111> -(25.12.2016).

Anonim,2016. <http://mcn.gov.af/fa/page/5138> -(28.12.2016).

Bagley Jr, H. E. (2004). *Afghanistan: Opium cultivation and its impact on reconstruction*. ARMY WAR COLL CARLISLE BARRACKS PA.

Blanchard, C. M. (2009). *Afghanistan: Narcotics and us policy*. DIANE Publishing.

BROOKING,2016. Afghanistan Index. BROOKING. Kabil,Afghanistan. 33 pp. <https://www.brookings.edu/wp-content/uploads/2016/07/index20160330.pdf>-(28.12.2016).

Chouvy, P. A. (2008). Licensing Afghanistan's opium: solution or fallacy?. *Caucasian Review of International Affairs*, 2(2), 101-6.

Chouvy, P. A. (2011). Finding an alternative to illicit opium production in Afghanistan, and elsewhere. *International journal of environmental studies*, 68(3), 373-379.

- Farrell, G., & Thorne, J. (2005). Where have all the flowers gone?: evaluation of the Taliban crackdown against opium poppy cultivation in Afghanistan. *International Journal of Drug Policy*, 16(2), 81-91.
- Favre, Raphy. "Exploring the Roots of Opium and Illicit Economy in Afghanistan." (2005): 21.
- Felbab-Brown, V. (2005). Afghanistan: When counternarcotics undermines counterterrorism. *Washington Quarterly*, 28(4), 55-72.
- Felbab-Brown, V. (2016) Drugs and Counternarcotics Policies in Afghanistan, Improving the Prospects for Success. *Journal of Drug Policy Analysis*.
- Glaze, J. A. (2007). *Opium and Afghanistan: reassessing US counter-narcotics strategy*. ARMY WAR COLL CARLISLE BARRACKS PA.
- Global HIDS update 2016 http://www.unaids.org/sites/default/files/media_asset/global-AIDS-update-2016_en.pdf
- Goodhand, J. (2005). Frontiers and wars: the opium economy in Afghanistan. *Journal of Agrarian Change*, 5(2), 191-216.
- Greenfield, V. A., & Paoli, L. (2012). If supply-oriented drug policy is broken, can harm reduction help fix it? Melding disciplines and methods to advance international drug-control policy. *International Journal of Drug Policy*, 23(1), 6-15.
- Hancock, D.(2012) Center for Foreign Policy and International Studies Issue ,*The Cornell Roosevelt Institute Policy Journal*, (3),14-16.
- Jalali, A. A. (2006). The future of Afghanistan. *Parameters*, 36(1), 4.
- Jelsma, M. (2005). Learning lessons from the Taliban opium ban. *International Journal of Drug Policy*, 16(2), 98-103.
- Kamminga, J. (2006). The political history of Turkey's opium licensing system for the production of medicines: lessons for Afghanistan. *Senlis Council*, May.
- Lobell, D. B., Schlenker, W., & Costa-Roberts, J. (2011). Climate trends and global crop production since 1980. *Science*, 333(6042), 616-620.
- MacDonald, D., & Mansfield, D. (2001). Drugs and Afghanistan. *Drugs*, 8(1), 1-6.
- Mansfield, D. (1999). Alternative development: the modern thrust of supply-side policy. *Bulletin on Narcotics*, 51(1), 19-43.
- Mansfield, D. (2001, September). Alternative development in Afghanistan: The failure of quid pro quo. In *International Conference on Alternative Development in Drug Control and Cooperation, Feldafing* (pp. 17-22).
- Mansfield, D. (2004, July). What is driving opium poppy cultivation? Decision making amongst opium poppy cultivators in Afghanistan in the 2003/4 growing season. In *Paper for the UNODC/ONDCP second technical conference on drug control research* (pp. 19-21).

- Mercille, J. (2011). THE US “WAR ON DRUGS” IN AFGHANISTAN: Reality or Pretext?. *Critical Asian Studies*, 43(2), 285-309.
- Rosegrant, M. W., Msangi, S., Ringler, C., Sulser, T. B., Zhu, T., & Cline, S. A. (2008). *International model for policy analysis of agricultural commodities and trade (IMPACT): Model description* (p. 42). Washington, DC: International Food Policy Research Institute.
- SİGAR, 2016. Challenges to Effective Oversight of Afghanistan Reconstruction Grow as High-Risk Areas Persist. Special Inspector General for Afghanistan Reconstruction. Kabil, Afganistan 18 pp <https://www.sigar.mil/pdf/testimony/SIGAR-16-18-TY.pdf> – (28.12.2016).
- UNAID, 2016. Global AIDS Update. United Nations Programme on HIV/AIDS. Cenevre, İsviçre. 13 pp. http://www.unaids.org/sites/default/files/media_asset/global-AIDS-update-2016_en.pdf-(27.12.2016).
- UNODC, 2013. Afghanistan opium survey. Uited Nation Office on Drug and Crime. Kabil, Afganista. 118 pp.[https://www.unodc.org/documents/cropmonitoring/Afghanistan/Afghan Opium survey 2013 web small.pdf](https://www.unodc.org/documents/cropmonitoring/Afghanistan/Afghan%20Opium%20survey%202013_web_small.pdf) –(28.12.2016).
- UNODC, 2015. Afghanistan Drug Report. United Nation Office on Drugs and Crime. Kabil, Afganistan. 100 pp. [https://www.unodc.org/doc/wdr2016/WORLD DRUG REPORT 2016 web.pdf](https://www.unodc.org/doc/wdr2016/WORLD_DRUG_REPORT_2016_web.pdf) - (27.12.2016).
- UNODC, 2015. World Drug Report. United Nation Office on Drugs and Crime. Viana, Avusturya. 105 pp.
- UNODC, 2016. Afghanistan opium survey. United Nation Office on Drugs and Crime. Kabil,Afganistan 12pp. <https://www.unodc.org/documents/press/releases/AfghanistanOpiumSurvey2016.pdf> - (28.12.2016).
- UNODC, 2016. World Drug Report. United Nation Office on Drugs and Crime. Viana, Avusturya. 105 pp. [https://www.unodc.org/doc/wdr2016/WORLD DRUG REPORT 2016 web.pdf](https://www.unodc.org/doc/wdr2016/WORLD_DRUG_REPORT_2016_web.pdf) - (27.12.2016).
- World drug report 2016 [https://www.unodc.org/doc/wdr2016/WORLD DRUG REPORT 2016 web.pdf](https://www.unodc.org/doc/wdr2016/WORLD_DRUG_REPORT_2016_web.pdf)
- Yavuz, F. (2004). An analysis of the impacts of production quotas and URA provisions on Turkey's sugar sector. *Turkish Journal of Agriculture and Forestry*, 28(2), 125-130.
- Yavuz, vd. (2002), “Türkiye Sığırcılık Sektöründe Islah ve Destekleme Politikasının Etkinliği üzerine Bir Araştırma Turk J Vet Anim Sci 27 (2003) 645-650